

DODATEK TYGODNIOWY

do Gazety Lwowskiej.

Prenumerata na „Dodatek Tygodniowy“ osobno wynosi rocznie: w miejscu 4 zł., z przesyłką pocztową 5 zł. wal. austr.

N° 42.

Dnia 17. Października 1868.

Lustracya Województwa Ruskiego, Ziemi Lwowskiej.

(Ciąg dalszy. — Ob. nr. 41.)

Starostwo Lwowskie.

Oprócz tego powinni płacić woźnicy i miocznikowi cecha piekarska podług dawnego prawa i zwyczaju, powinni mleć w tym młynie, aby nie wakował, pod utratą i zabranie monek z innych młynów przez piechotę zamkową, także i na drodze dostrzegłszy; szarwarki raz w roku do szlamowania rzeki z juryzdykei dane być mają, który jest dawniej przez Króla Jana Kazimierza *sub data Varsaviae die 16. Aprilis 1759. anno* aprobowany; *oblata vero feria 2. post festum Visitationis B. V. Mariae anni praesentis 1765. Item* donacją od Uczciwych Jana Piaseckiego i Anny Dykoszczanki, małżonków, przed aktami burgrabskimi lwowskimi, *feria 3tia ante festum Staē Hedvigis Viduae Electae Dei proxima A. D. 1757.* młyna podskarbińskiego, na juryzdykei Podgrodzie zwanej, do zamku należącej, na osobę swoją nastąpioną.

Tenże niewierny possessor młyna uskarżał się, że piekarze miejscy i Przedmieścia halickiego po innych młynach miejskich i przez Duchowieństwo powystawianych, których rachuje się na 70, miał i przeto młyn ten przez większy czas wakuje; nadto że podług konsensów dawnych starościńskich, od Żydów za mlewo przedświąteczne prowent po złt. 150 należący, do skarbu starościńskiego odebrany; *item* że szarwarki, do szlamowania rzeki z juryzdykei zamkowej należące, nie dochodzą go; *item* że dawniejszy mielnik grónt niżej młyna, do tegoż młyna należący, sprzedał kapitule lwowskiej, która na tym gróncie do młyna swego postawionego wodę podniosła, i ten młyn podtapia, i podczas małej wody wakuje, ani go należyście sporządzić można.

Względem tedy piekarzów, którzy powinni mleć w tym młynie, *actio* według przepisu tychże praw, *et executio praecommittitur.*

Względem szarwarków, gdy *ex re* Wgo Starosty *explicatur*, że niemal całą jurydykę Żydzi, i juryzdykeje duchownych i szlacheckie osiedli, przywilejami swemi niżej adnotowanymi uwolnieni się bydy od szarwarków i pomocy wzbraniają; Duchowni swoje possessye lub *immanitatem ecclesiasticam* przywłaszczają; Szlachta zaś niektórzy *temere* od juryzdykei czynszów i powinności zamkowych wyłamują się, i nie tylko szarwarków i pomocy nie dają, ale i czynszów gróntowych płacić nie chcą, a co na fundamencie prawa *singulariter* Konstytucyi konwokacyjnej W. Starości *vindicatio praecommittitur.*

O młyn kapitulny, poniżej młyna piekarskiego będący, i tenże podtapiający, ponieważ prawa nam żadnego na niego nie pokazano, *a possessoribus* więc W. Starosta w tym, ażeby *diminutio proventus capitanealis et Reipublicae* nie było, *requirere* ma.

Względem zaś płaty od kahałów za czteroniedzielne mlewo we młynach na jednym kamieniu, z oryginalnych konsensów starościńskich i przywilejów królewskich młynarzom po złotych 150 należący, a od lat kilkudziesiąt percepty prowentów zamkowych, jako świadczą instryktarze wyżej adnotowane, *ab anno 1726.* odebrany, *intervenientem resolutionem privilegiorum* Prześwietnej Komisji. *aut ubi de jure venerit*, ile że już mandaty *ab utrinque* między JW. Starostą i juryzdykejami na sądy assessorskie exportowane, odsyłamy.

Drugi młyn zimnowodzki czyli Pomyjnik. Z tego młyna, podług Lustracyj wyżej wyrażonych i instryktarzów, od dwunastu worków sładu nakazał Starości złoty 1, a do wymiaru worków dwunasty, z którego wymiaru, ze sta worków zebranych, Starości worków 60, Miastu worków 30, Księży Mansyonarzystom 10; słady zaś wszystkie w nim mleć się powinny.

Possessorami tego młyna Uczciwi: Teodorowa Sidorowiczowa, pozostała żona Teodora mielnika, z synem i córką, tudzież córka druga tegoż mielnika z pierwszego małżeństwa spółdzona, za dekretami i prawami, mężowi ich służącymi.

Ten młyn po śmierci wspomnionego mielnika przez zerwanie podczas gwałtownej powodzi upustów, od lat kilku pusty, prowentu żadnego nie czyni, i dla ubóstwa sukcesorowie reparaować go nie mają sposobu: przeto aby prowent Rzpltej nie upadł, mocen będzie W. Starosta dać konsens do skupienia tych sukcesorów z gróntu podług taksy, i osadzenia innego mielnika.

Trzeci młyn za halicką bramą, w Lustracyach dawnych kanończy zwany, z którego Starości podobnyż prowent jak i z pomyjnego należał. a Kapitulce worków 30, i Ks. Ks. zamkowym 10; Miastu nic. Ten młyn od lat kilkunastu zrujnowany, i jako *remonstratur* z podania od Wgo Starosty, że na tym gróncie za konsensem Miasta domostwa miejskie wybudowane, żadnych podatków do Zamku nie importując, którego gróntu i wystawienia młyna *vindicatio*, aby prowent Rzpltej nie upadł, W. Starości *praecommittitur.*

Podobnież o inne młyny, *in detrimentum proventus capitanealis et Reipublicae* powystawiane. przez które *impeditur. detinetur et evertitur* woda, na młyny starościńskie spadać mająca, jako już w wyższych Lustracyach wyrażono, *actio* temuż W. Starości *praescribitur.*

Browary na krakowskiem Przedmieściu.

Niewierny Moszko Kunka, i sukcesorowie Kaima Kunki, produkowali oryginalne prawa. *Primo*: list nadawczy od Wgo Jana Mniszcha, Starosty lwowskiego. *de data* w Lwowie *die 18. Februarii 1667. anno*, którym pozwala Chaimowi Kuncce Żydowi, i sukcesorom jego, na juryzdykei przedmiejskiej lwowskiej przed szkołą żydowską mieszkającemu, stosując się do dawniejszych praw, od Starostów nadanych, wodę rurami od browaru swego, przez Mendla Żyda starszego i wszystkie grónta, na juryzdykei zamkowej leżące, ciągnąć, także od browaru ciągnąć aż pod szkołę żydowską.

Secundo: Oblatę z akt grodzkich lwowskich *feria 6ta pridie festi Decollationis S. Joannis Baptistae anno 1756.* wyjętą, zawierającą w sobie konfirmacye Królów Jana Kazimierza *sub data Leopoli die 14. Octobris 1662.* i Michała *de data ibidem die 27. Octobris 1671. anno.* któremi konfirmują list nadawczy od Wgo Jana Mniszcha, Starosty lwowskiego, *de data die 29. Julii 1667. anno in Arce leopoliensi inferiori.* którym pozwala ciąg wody do browaru, aby miód w woskobojni i piwa mógł warzyć, z którego nakazuje corocznie po zło 30 dawać, a którego roku piwa nie będzie warzył, od pomienionego podatku wolny.

3tio: Konsens Wgo Stephana Potockiego, Marszałka nadwornego koronnego, Starosty lwowskiego, temuż Kuncce dany, zachowujący go przy wolnościach, oprócz czynszu. oraz pozwala piwo i miód warzyć, i w domu swoim przedawać, woskobojnie do wybicia wosku wystawić, i skład gorzałek, i innych trunków, *de data* w Lwowie *die 6. Augusti 1728. anno.*

4to: Konfirmacyą Króla Augusta III. *de data* w Warszawie *die 25. Julii 1757. anno* na listy Wgo. Joachima Potockiego, Starosty lwowskiego, pierwszy *de data* w Zamku niskim lwowskim *die 30. Octobris 1747. anno* na też same wolności, drugi *de data ibidem die 11. Januarii 1755. anno.* konfirmujący dawne prawa, oraz nakazując, aby nikt tak z katolików jako i żydów juryzdykei starościńskiej nie ważył się gdzieindziej piwa warzyć i miodu sycić, pod winami i karą. *Oblata in Castro leopoliensi feria 4. pridie festi S. Aegidii Abbatibus 1757. anno.*

5to: Instrument Księcia Radziwiłła, Starosty lwowskiego, *de data* w Białym Kamieniu *die 5. Decemb. 1757. anno*, którym wszelkie konsensa, na alienacyą browaru Niewiernego Kunki, od siebie dane, annihuluje, i one przy prawach dawnych zachowuje, na funda-

mencie których swoich praw wnosił tenże Kunka, iż *in derogationem* prawom i użytkom jego, W. Starosta browar nowy skarbowy wystawia, przez co onemu znaczna wyniknie ujma w pożytkach, a luboby te prawa względem aukcyi prowentów starościńskich *obesse* nie

miał. ile że Starostowie przez wyższe konsensa i konfirmacye królewskie *non limitarunt potestatem* wystawienia Starości browaru, że jednak już mandaty na Sądy zadworne w tej mierze zasły, *ad resolutionem* zostawuje się. (C. d. n.)

Potrzeby Galicyi pod względem ekonomicznym.

X.

(Ciąg dalszy. — Ob. nr. 24, 26, 30., 36 37., 38., 39., 40. i 41.)

Przechodząc z drobniejszego rzemieślniczego przemysłu, którego wielkie znaczenie w poprzednim artykule wykazaliśmy, do przemysłu właściwie fabrycznego, powtórzyć musimy co już poprzednio wypowiedzieliśmy, iż w Galicyi te tylko zakłady fabryczne utrzymać się i prosperować mogą, które się ograniczają na przerobieniu surowych płodów w kraju produkowanych lub z ościennych prowincyi rosyjskich przez Galicyę za granicę przewożonych. W pierwszym rzędzie stałyby pod tym względem cukrownie, o których pobieżnie, tylko wspomniemy, bo rzecz o nich w dawniejszych artykułach już wyczerpaliśmy i nie nowego dodaćbyśmy nie mogli. Obok nich fabryki papieru, mianowicie w podlejszych gatunkach, z korzyścią u nas utrzymałyby się powinny, bo szmat tysiącami cetnarów za granicę wywozimy a prócz tego mamy liczne stawy zarosłe szuwarem, będącem wyborynym surogatem szmat w wyrobie bibuły i drukowego papieru. Jakoż widzimy, że fabryka papieru w Czerlanach utrzymuje się z korzyścią dla akcyonaryuszów i dla kraju całego. Nie mogąc wystarczyć przy dawniejszem urządzeniu na zaspokojenie znacznego na wyroby swoje popytu, fabryka czerlańska w przeszłym roku zdwoiła swój zakład i swoją produkcję, co dywidendę akcyonaryuszów znacznie jeszcze podniesie. Życzyć sobie wypada żeby więcej zakładów podobnego rodzaju w kraju naszym powstać mogło; przekonani jesteśmy iżby kapitały w nie włożone sowite przyniosły procenta. Na odbycie na papier pewnoby im nie zabrakło, ani też konkurencya ich fabryce czerlańskiej żadnegoby uszczerbku nie sprawiła. Bo wyroby z Czerlan wysyłane bywają w największej części do Anglii, gdzie pokup od ręki znajdują, konsumpcya zaś Anglii tak jest ogromna, iż fabryka czerlańska zaledwo drobnuichną jej część zaspokoić zdoła.

Mówiąc o papierze wspomnieć nam wypada o nowym surogacie szmat, którego w wielu miejscach za granicą w fabrykacyi papieru z największą używają korzyścią. Jest nim zaś poprostu słoma, u nas po wsiaach od większych miast odległych, tak małą wartość mająca. U nas to taniej niż gdziekolwiek papier ze słomy wyrabiaćby można. A założenie i prowadzenie fabryki słomianego papieru, tak wielkich nakładów nie wymaga. W Leer, na przykład, we Fryzyi wschodniej, są liczne fabryki papieru li tylko ze słomy, i to ze słomy z Holandyi po większej części sprowadzanej wyrabiające i wyroby swe do Anglii wysyłające. Założenie i urządzenie takiej fabryki wraz z machinami i budynkami, nie przenosi 40 do 50.000 pruskich talarów, a fabryka taka dziennie do 100 cetnarów papieru produkować może, których wartość do 300 talarów dochodzi. Kapitał zaś zakładowy głównym jest przeważnie nakładem, bo do obrotu nie wiele funduszu potrzeba, gdyż Anglicy płać papier gotowemi zaraz pieniędzmi, a przy kolejach żelaznych i statkach parowych, droga do Anglii nawet z Podola galicyjskiego wcale nie daleka. Rzecz ta zasługuje ze wszech miar na głębsze zbadanie i życzyć sobie wypada żeby się znaleźli ludzie coby o zakładaniu fabryk podobnych u nas pomyśleć chcieli. Mogłoby to być dla nich samych i dla kraju całego wielką korzyścią.

Dwa jeszcze rodzaje fabryk, zdaniem naszym, w Galicyi utrzymałyby się mogły, a mianowicie przedalnie lnu i fabryki sody. Tyliśmy już w niniejszym wywodzie i tak często prócz tego o nich wymówili, iż tu pobieżnie tylko o nich wspomniemy, wyrażając żal, że drogocenne dary które natura, mianowicie co do soli tak hojnie nas obdarzyła, w surowym tylko stanie za granicę wychodzą i po części w wyrobach znów do nas wracają. Dość powiedzieć, że fabryka sody w Hruszowie pod Ostrową morawską, opłacać musi fracht blisko 30 milowy od soli i siarki naszej, z Wieliczki i Swoszowic prowadzonej a pomimo tego utrzymuje się, prosperuje, popęd swój zwiększa i rok rocznie znaczne transporty nie tylko samej sody do Galicyi wywozi ale nawet i kwasu siarkowego, którego konsumpcya dziś u nas znaczniejsza niż dawniej, bo dziś go bardzo wiele do dystylacyi nafty wychodzi. Nie jestże jasnym jak słońce, że fabryka sody w pobliżu Wieliczki i Swoszowic, w okolicy Krakowa założona, świetnie utrzymałyby się mogła, produkując sodę i kwas siarczany nie tylko dla Galicyi samej, lecz i dla pogranicznego Królestwa Polskiego, które wiele sody dla mydlarni swych i szklarni a kwasu solnego, ubocznego każdej fabryki sody produktu, dla licznych w byłem Królestwie Polskiem cukrowni, w tak znacznej ilości potrzebuje.

Natura pod każdym względem tak dla nas dobrotliwa i szczerza obdarzyła Galicyę i naftą, nowem bogactwem przed niedawnym czasem jeszcze nie znanem a przynajmniej nie używanem. Ważnej tej gałęzi krajowej produkcyi osobny artykuł w piśmie niniejszem już poświęciliśmy, tu tyle tylko dodamy, że wypada wyteżyć wszystkie usiłowania ku racjonalnemu wydobywaniu i dystylowaniu nafty, gdyż amerykańskie petroleum coraz silniejszą konkurencją produktowi naszemu zagraża i po wielkiej już części zastępuje go już nawet na targach w Austrii i Czechach, pomimo ogromnej odległości pensylwańskich źródeł naftowych. Ale zapory czasu i przestrzeni dziś prawie znikły, dziś świat cały stał się dziełem nie już *in folio* lub *in quarto*, ale w ośmnastce w mniejszym jeszcze formacie wydanem.

Wyliczywszy część przynajmniej tego, co Galicya z natury posiada, wyznać musimy, iż kraj nasz ubogi jest w żelazo, ważną rolę całej produkcyi rolniczej i przemysłowej odgrywające. Karpaty nasze i Beskidy po stronie galicyjskiej słabe tylko żyły kruszcem tego posiadają i kopalnie żelaza opłacać się u nas nie mogą. Natomiast Węgry północne o ścianę z nami graniczące, tak wielkie mają bogactwo żelaza iż surowcu swego po taniej bardzo cenie odstępywać nam muszą, nie mając dość drzewa do wyrabiania go na kute lub lane żelazo, a my drzewa w górach mamy podostatkem. W górach więc naszych, mianowicie w zachodniej Galicyi utrzymuje się przemysł hutniczy, wielkie znaczenie mający, dostarcza bowiem krajowi całemu żelaza wprawdzie nie po cenie tak bajecznie niskiej jak go Anglia produkuje, cały świat żelazem swym zasilając, ale przynajmniej po cenie przystępnej, nie drożej niż w Austrii i Czechach, tak, iż co do żelaza niedostatku nie cierpiemy a ceny jego jako uciążliwe dla rolnictwa i przemysłu uważane być nie mogą i rozwoju ich wcale nie tamują.

O produkcyi nafty w Galicyi.

Jesteśmy w możności z urzędowych źródeł czerpanych w końcu roku 1866 podać dokładne daty o produkcyi nafty w całej Galicyi. Zważywszy że izby handlowe pomimo cennych sprawozdań podawanych w swych rocznikach, nie mogą mieć ogólnego obrazu produkcyi w całym kraju, że nadto sprawozdania urzędowe wskazują jeszcze inne strony, których prywatne źródła dotknąć nie mogą, przeto sądzimy, że ogłoszenie niniejszego sprawozdania, jakkolwiek przed półtora roku czerpane, przyczyni się do uzupełnienia obrazu tej tak ważnej gałęzi naszego przemysłu.

Następujące powiaty w Galicyi produkują naftę:

1. Powiat Drohobycki.

a) Borysław. Od czasu jak poszukują naftę w Borysławiu założono tam przeszło 6000 studzien, z których znaczna część wszakże

zaniedbana, tak że obecnie faktycznie jest 3083 studzien dających naftę a 390 szybów dających wosk ziemny. Zauważać jednak należy, że i szyby z woskiem ziemnym czasem wydają naftę stósownie do pokładów ziemnych na które się napotyka.

Wykazać dzienną produkcję każdej studni w Borysławiu jest prawie niemożliwym, albowiem niemasz tam dziesięciu studzien któreby jednakową ilość nafty wydawały. Zresztą rzadko wydobywają codziennie naftę z każdej studni, dzieje się to najwięcej raz lub dwa razy na tydzień a w studniach mniej obfitych zaledwie raz na dwa tygodnie. — Wosk ziemny z powyżej wykazanych 390 szybów także nie bezustannie bywa wydobywany i owszem w zimowych miesiącach często dla braku robotników robota ustaje, na wiosnę zaś z przyczyny wielkiego napływu praca nadzwyczaj jest kosztowna i utrudniona, tak

że tylko w razie gdy w obok siebie położonych szybach od razu robota postępuje w takim razie napływ wody rozkłada się na kilku sąsiadów i mniej uciążliwym się staje dla jednego właściciela. W przecięciu wydobywają wosk tygodniowo tylko ze 150 szybów, a przeciętna tygodniowa produkcja wynosi 1200 cetnarów wosku, z czego na jeden szyb wypada 8 cetnarów tygodniowo. — Z wykazanych 3083 studzien nafcianych tylko 1450 produkuje naftę, 1633 studzien jest w reparacji albo też ziemne się w nich odbywają roboty. Powyższe 1450 studni dają tygodniowo 420 beczek po 5 cetnarów = 2100 cetnarów nafty.

b) Tustanowice i Wolanka. Założonych 651 studzien z tych 600 w robocie, a 320 produkuje tygodniowo 180 beczek po 5 cetnarów = 900 cetn. nafty.

c) Mrażnica. Założonych 21 studzien, z tego 9 w robocie, a 12 daje tygodniowo 7 beczek po 5 cetn. = 35 cetn.

d) Schodnica. Założonych 28 studzien, z tego 28 w robocie, a 15 daje tygodniowo 30 beczek po 5 cetn. = 150 cetn. Resztę 15 studzien muszą być używane na przemian na rezerwoary na wodę, w Schodnicy bowiem nie ma gliny wodę nieprzepuszczającej, a przeto właściciele radzą sobie ściągając wodę do innych studzien.

e) Truskawiec. Założono 8 studzien.

f) Arów. „ 12 „

g) Nahujowice. „ 1 „

h) Jasienica solna. „ 4 „

i) Popiele. „ 4 „

W całym powiecie Drohobyckim jest więc 3720 studzien z naftą, 390 z woskiem ziemnym, razem 4110 studzien.

Największa część surowej nafty i wosku przerabiają miejscowe fabryki, a nawet produkcja wosku nie może wystarczyć żądaniu miejscowych fabrykantów. W r. 1865 wprowadzono do Wiednia, Pesztu i Morawskiej Ostrawy 22.000—25000 cetnarów wosku, z końcem jednak 1855 zapasy te się wyczerpały i coraz mniej wywozić zaczęto.

Naftę surową wywożą do fabryk w Samborze, Starem mieście, Chyrowie, Stryju i Bolechowie w tygodniowej ilości 380 cetn. Resztę przerabiają fabryki w powiecie Drohobyckim się znajdujące.

W 22 fabrykach powiatu przerobiono wosku surowego 55.000, surowej nafty zaś 145.000, i to na parafinę 12.100, na kamfynę pierwszej sorty 106.250, 2giej sorty 19.500, na maź 39.400 cetn.

Z powyżej wykazanej parafiny wyprowadzają do fabryk zagranicznych zaledwie 10%, 90% zaś przerabiają w fabrykach miejscowych i to na zwykłe świece parafinowe w kraju konsumowane.

Nafty zaś czyli raczej kamfyny wyprowadzają 75%.

Około produkcji nafty w powiecie Drohobyckim zatrudnionych jest 5000 robotników, prócz tego znaczna liczba rękodzielników znaj-

duje przy tem utrzymanie dostarczając beczek, wiader, lin, kotłów itd. Około przerabiania parafiny zajętych jest w przecięciu 150 robotników, około destylowania nafty 170.

Podatek zarobkowy z całej produkcji nafty wynosi 3496 zł. 50 c., podatek dochodowy 3712 zł. 65 c. razem 7209 zł. 15 c., nie licząc w to dodatków krajowych i indemnizacyjnych.

2. Powiat Krośnieński.

a) Bóbrka. Po Borysławiu najobfitsze źródło nafty w Galicyi. Założonych dotąd studni 101, z tych 16—20 ciągle dają naftę. Charakter studzien tutejszych odmienny od studzien w Borysławiu, są one głębsze, dają jednak przez dłuższy przeciąg czasu naftę, aniżeli studnie Borysławskie. W latach od 1861—1868 można podać wydobytą z tamtąd ilość nafty na 200.000 cetnarów. Dzienna produkcja wynosi najmniej 300—400 garncy nafty. Surową naftę przerabia zakład do destylowania w ćwierć mili od Bóbrki oddalonej Chorchówce.

W Bóbrce zatrudnionych jest 80 robotników dziennie przy wydobywaniu nafty. Podatek zarobkowy opłacany wynosi 35 zł. 76 c., dochodowy 1026 zł. 67½ c.

b) Targowiska. 5 studzien, w których się znajdują ślady części nafty części wosku ziemnego. 10 robotników zatrudnionych.

c) Wietrzno. 10 studzien. Dzienna produkcja w przecięciu 30—40 garncy. Zatrudnionych robotników 10.

d) Ropianka. Studzien 15, robotników 25.

3. Powiat Sanocki.

a) Głębokie. Dziesięć studni założonych, trzy dają naftę. Dziennie w przecięciu 15 garncy. Surową naftę wywożą ztąd jak w ogóle z pomniejszych kopalni w Sanockiem do rafinerii nafty we Wróbliku.

b) Rudawka. 6 studni, 3 wydają w przecięciu dziennie 3 garnce.

c) Senkowa wola.

d) Brzozowiec.

Zauważać tutaj musimy, że od końca r. 1866 produkcja nafty w Sanockiem znacznie się podniosła, nie tylko bowiem w Posadzie koło Sanoka większą ilość nafty wydobywają, ale nadto w kilku innych miejscach próby dobrze idą, tak że obok powiatu Drohobyckiego i Krośnieńskiego powiat Sanocki jako trzeci pod względem produkcji nafty oznaczyć musimy. Industria nafty może mniej kwitnie aniżeli w Drohobyckiem i tutaj jednak zarówno jak w Krośnieńskim powiecie prawie nafta surowa, na miejscu bywa przerabiana. Tu i owdzie w mniejszej ilości znajdujący się wosk ziemny, przerabia fabryka w Dukli na mniejszą skalę urządzona na świece parafinowe, które zaledwie się ukazały natychmiast rzec można rozrywane były.

(Ciąg dalszy nastąpi)

Statystyka krajowa.

(Ciąg dalszy. — Ob. nr. 41.)

Rozległość i ludność powiatów i miast, majątek znaczniejszych gmin miejskich i szkoły.

60. Powiat Stryjski. Rozległość 32.61 mil kwadrat., ludność 64.526 krajowców (5450 ob. rzkt., 50.793 ob. grkt., 2 ob. gr. orient., 1067 akatolików, 137 reformow., 7527 żydów) i 3088 obcych. Miasto główne Stryj: Rozległość 5347 morgów, ludność: 8784 krajowców (1916 ob. rzkt., 2388 ob. grkt., 2 ob. gr. orient., 223 akatolików, 44 reform., 4211 żydów i 1078 obcych. Majątek gminy czynny wynosi 530.054 zł. 85 c., bierny 5990 zł. 14 c., dochód ostatniego roku 34.776 zł. Szkoły: 1) Szkoła główna i realna niższa; etat nauczycieli: dyrektor, 2 nauczycieli mat., 2 nauczycieli techn., 4 nauczycieli szkoły głównej, pomocnik, uczniów 300; 2) szkoła dla dziewcząt (przełożona, 3 nauczycielki) uczennic 245, obowiązanych uczeszczać 337.

61. Powiat Tarnobrzegski. Rozległość 16.90 mil □, ludność 49.135 dusz. Miasteczko główne Tarnobrzeg; rozległość 310 morgów, ludność: 1878 krajowców (795 ob. rzkt., 5 lutrów, 1075 żydów) i 63 obcych. Szkoła trywialna, uczniów uczeszcza 70, powinno uczeszczać 210.

62. Powiat Tarnopolski. Rozległość 20.44 mil □, ludność 81.739 krajowców (21.042 ob. rzkt., 45.826 ob. grkt., 2 ob. orm. kt., 1 ob.

orm. orient., 160 akatolików, 8 reform., 4 unitaryuszów, 12.355 żydów) i 5749 obcych. Miasto główne Tarnopol; rozległość 8970 morgów i 673 sążni □, ludność: 16.167 krajowców (3032 ob. rzkt., 3483 ob. grkt., 1 ob. orm. kat., 3 ob. gr. orient., 7 akatolików, 8 reformowanych, 9632 żydów) i 2813 obcych. Majątek gminy czynny 103.170 zł. 16 c., bierny 25.426 zł. 88 c., dochód roczny 58.708 zł. 49 c. Szkoły: 1) Gymnazjum wyższe. Najwyższem postanowieniem z dnia 29. sierpnia 1820 poleconem zostało założenie w Tarnopolu gymnazjum 6-klasowego a najw. postanowieniem z dnia 21. czerwca 1821 założenie kursu filozofii pod kierunkiem OO. Jezuitów. W skutek rozporządzenia ministeryalnego z dn. 11. września 1845 l. 5845 urządzono to gymnazjum z początkiem roku szkolnego 1850 tymczasowo jako ośmioklasowe i oddano je nauczycielom świeckim. W tym składzie zatwierdzone zostało ostatecznie najwyższem postanowieniem z d. 29. lipca 1859. Etat nauczycieli: dyrektor, 3 profesorów, 5 nauczycieli, między tymi 2 katechetów, ob. łac. i grkt., 5 suplentów, nauczyciel religii izraelskiej i nauczyciel języka polskiego, 4 nauczycieli do przedmiotów nadobowiązkowych (kaligrafia, język francuski, śpiew chóralny ruski, i śpiew chóralny łaciński). W ubiegłym roku szkolnym było zapisanych do tego gymnazjum 364 uczniów.

2) Niższa szkoła realna. Myśl założenia w Tarnopolu szkoły realnej niższej powzięła gmina tego miasta przy sposobności pobytu Najjaś. Pana w Galicyi i podała w tym względzie prośbę zobowiązując się dać lokal na szkołę, potrzebną ilość opału a na koszt utrzymania zakładu 4620 zł. rocznie. Fundusz ten wciągnięto do funduszu naukowego a w skutek najwyższego postanowienia z d. 26. lipca 1858 urządzono szkołę jako zakład państwa i odtąd reszta kosztów utrzymania pokrywa się z funduszu naukowego. Etat nauczycieli: dyrektor, 2 profesorów, 3 nauczycieli, 3 suplentów, 3 nauczycieli do języków francuskiego i ruskiego tudzież religii izraelskiej; na rok szkolny 1867/8 zapisało się 62 uczniów. 3) Szkoła główna; etat nauczycieli: dyrektor, katecheta, 4 nauczycieli, pomocnik, uczniów 320, obowiązanych uczęszczać 700. 4) Szkoła żeńska; (nauczycielka, pomocnica, kandydatka na nauczycielkę) uczennic 110, obowiązanych uczęszczać 700. 5) Szkoła trywialna, dzieci uczęszcza 51. 6) Szkoła główna izraelska, etat nauczycieli: dyrektor, 5 nauczycieli głównych, 3 niższych, 2 pomocników, 3 nauczycielki, do szkoły uczęszcza chłopców 241, dziewcząt 322.

63. Powiat Tarnowski. Rozległość 13.80 mil □, ludność 70.950 dusz. Miasto główne Tarnów; rozległość z pięciu przedmieściami Strusina, Zabłocie, Grabówka, Terlikówką i Pogwizdów 1325 morgów, ludność: 14.672 krajowców (6806 ob. rzkt., 2 ob. grkt., 1 ob. gr. orient., 1 ob. orm. orient., 24 ewangelików, 1 reformowany, 7737 żydów) i 2102 obcych. Majątek gminy czynny wynosi 695.590 zł. 20 c., bierny 15.268 zł. 44 c., dochód ostatniego roku 86703 zł. 88 c. w. a. Szkoły: 1) Gymnazyum wyższe; w roku 1784 założono w Tarnowie gymnazyum o 5 klasach, w r. 1818/19 przydano do niego klasę szóstą, a w r. 1849 przyłączono kurs filozofii istniejący od r. 1838. Etat nauczycieli: dyrektor, 4 profesorów, 3 nauczycieli, 9 suplentów, 2 nauczycieli do przedmiotów nadobowiązkowych (kaligrafia i język francuski). Na rok szkolny 1867/8 zapisało się uczniów 531. 2) Szkoła niższa realna i główna; etat nauczycieli: dyrektor, 2 katechetów, 3 nauczycieli technicznych, 7 nauczycieli przy szkole głównej, 4 pomocników, nauczyciel śpiewu, nauczyciel gry na organach, uczniów uczęszcza 849; 3) Szkoła trywialna dla dziewcząt (katecheta, 5 nauczycielek, pomocnica); 4) Szkoła trywialna dla chłopców i dziewcząt na przedmieściu Strusina, dzieci uczęszcza 76. T u c h ó w; ludność: 1802 krajowców (1692 religii rzkt., 1 awangelik, 109 żydów) i 73 obcych. Majątek gminy 71.440 zł., dochód ostatniego roku 4598 zł. 43 c. Szkoła trywialna, dzieci uczęszcza 124.

64. Powiat Tłumaki. Rozległość 17.54 mil □, ludność 79.212 dusz. Miasteczko główne Tłumacz; rozległość 3299 morgów, ludność: 2527 dusz. Szkoła trywialna, dzieci uczęszcza 97, powinno uczęszczać 709.

65. Powiat Trembowelski. Rozległość 9.58 mil □, ludność 40.965 dusz. Miasto główne Trembowa; rozległość 4817 morgów, ludność: 4886 krajowców (1456 ob. rzkt., 2039 ob. grkt., 1 ob. gr. orient., 1 ewangelik, 1389 żydów) i 232 obcych. Majątek gminy czynny wynosi 164.391 zł. 75 c., bierny 5669 zł. 2 c., dochód ostatniego roku 16.419 zł. 49 c. Szkoły: 1) Szkoła główna; etat nauczycieli: dyrektor, katecheta, 3 nauczycieli; uczniów uczęszcza 166, powinno uczęszczać 323; 2) Szkoła dla dziewcząt; uczennic uczęszcza 35, powinno uczęszczać 69.

66. Powiat Turecki. Rozległość 24.88 mil □, ludność 44.188 dusz. Miasteczko główne Turka; rozległość 6913 morgów, 1240 sążni □, ludność: 3118 krajowców (350 ob. rzkt., 1294 ob. grkt., 1474 żydów) i 24 obcych. Szkoła trywialna, uczniów uczęszcza 87, powinno uczęszczać 449.

67. Powiat Wadowicki. Rozległość 15.81 mil □, ludność 76.785 dusz. Miasta główne: W a d o w i c e; rozległość 1730 morgów, 451 sążni □, ludność: 2236 krajowców (2822 ob. rzkt., 9 akatolików, 174 żydów) i 769 obcych. Majątek gminy czynny 279.906 zł. 33³/₈ c., bierny 1598 zł. 70 c., dochód ostatniego roku wynosił 16.089 zł. 28 c. Szkoły: 1) Gymnazyum niższe, o 4 klasach, założone i otwarte w r. 1866; etat nauczycieli: dyrektor, 3 nauczycieli, z tych 1 katecheta, suplent; 2) Szkoła niższa realna i główna; etat nauczycieli: dyrektor, katecheta, 2 nauczycieli technicznych, pomocnik, 3 nauczycieli szkoły głównej, uczniów uczęszcza 370; 3) Szkoła trywialna dla dziewcząt (katecheta, 3 nauczycielki) uczennic 162. Z a t o r; rozległość 1420 morgów, 1049 sążni □, ludność: 1323 krajowców (925 ob. rzkt., 398 żydów) i 78 obcych. Majątek gminy czynny 17.226 zł. 31 c.; dochód ostatniego roku 3004 zł. 43 c. Szkoła trywialna, uczniów

uczęszcza 139. L a n c k o r o n a; rozległość 1760 morgów, ludność 1477 krajowców (1462 ob. rzkt., 5 żydów) i 30 obcych; majątek gminy 31.754 zł., dochód ostatniego roku 2586 zł. Szkoła trywialna, uczniów 118. K a l w a r y a; rozległość 222 morgi, 981 sążni □, ludność: 8753 ob. rzkt. i 123 żydów. Szkoła trywialna, uczniów 103. A n d r y c h ó w; rozległość 1163 morgów, 1131 sążni □, ludność: 1091 krajowców (908 ob. rzkt., 1 ob. grkt., 1 akatolik, 181 żydów) i 75 obcych. Majątek gminy czynny 34.094 zł. 15 c., dochód ostatniego roku 3144 zł. 68 c. Szkoła trywialna, uczniów 178.

68. Powiat Wielicki. Rozległość 12.63 mil □, ludność 80.365 dusz. Miasto główne Wieliczka; rozległość z przedmieściem Mierzączka 1003 morgi, 1225 sążni □, ludność: 5382 krajowców (5326 ob. rzkt., 3 ob. grkt., 30 akatolików, 23 żydów) i 436 obcych. Majątek gminy czynny wynosi: w gotowiznie 11.400 zł. w obligacjach 47.902 zł. 2²/₃ c., w realnościach 62.182 zł. 91²/₃ c. Dochód ostatniego roku wynosił 22.673 zł. 40 c. Szkoły: 1) Szkoła główna; etat nauczycieli: dyrektor, katecheta, 6 nauczycieli, 2 pomocników, uczniów 491; 2) Szkoła trywialna dla dziewcząt (katecheta, 3 nauczycielki, pomocnica, uczennic 310. S k a w i n a; rozległość 2177 morgów 57 sążni □, ludność: 921 krajowców (912 ob. rzkt., 1 akatolik, 8 żydów) i 100 obcych. Majątek gminy czynny w gotowiznie 538 zł. 72 c., w obligacjach 7812 zł. 98 c., w realnościach 36.662 zł. 1 c., dochód ostatniego roku 4598 zł. 22¹/₂ c. Szkoła trywialna, dzieci uczęszcza 120. D o b e c z y c e; rozległość 2262 morgów, 1572 sążni □, ludność: 2473 krajowców ob. rzkt. i 107 obcych, (1 akatolik i 106 żydów). Majątek gminy wynosi w gotowiznie 295 zł. 50 c., w papierach publicznych 2093 zł. 34 c., w realnościach 10.505 zł. 19 c., dochód ostatniego roku 4461 zł. 93 c. Szkoła trywialna, dzieci uczęszcza 124. P o d g ó r z e; rozległość 952 morgów, ludność: 2038 krajowców (1566 ob. rzkt., 14 akatolików, 456 żydów) i 1032 obcych. Majątek gminy czynny w gotowiznie 5338 zł. 58 c., w papierach publicznych 55.190 zł. 44 c., w realnościach 326.828 zł. 3 c., dochód ostatniego roku 23.475 zł. 73 c. Szkoła trywialna; etat nauczycieli: dyrektor, nauczyciel, 2 pomocników, nauczycielka robót, dzieci uczęszcza 240.

69. Powiat Zaleszczycki. Rozległość 14.60 mil □, ludność 69.476 dusz. Miasto główne Zaleszczyki; rozległość 47 morgów 333¹/₂ sążni □, ludność: 5104 krajowców (745 ob. rzkt., 275 ob. grkt., 7 ob. orm., 63 ewang., 1 reform., 4035 żydów) i 443 obcych. Majątek gminy czynny wynosi 699 zł. 84¹/₂ c. i jest wyłączną własnością gminy chrześcijańskiej; dochód ostatniego roku 2238 zł. Szkoły: 1) Szkoła główna (dyrektor, 3 nauczycieli, pomocnik, uczniów uczęszcza 135. 2) Szkoła dla dziewcząt, uczennic 60.

70. Powiat Zbaraski. Rozległość 14.85 mil □, ludność 43.850 dusz. Miasto główne Z b a r a ż; rozległość 3869 morgów, 160 sążni □; ludność: 7048 krajowców (2190 ob. rzkt., 1623 ob. grkt., 2 ewangelików, 3233 żydów) i 99 obcych. Majątek gminy czynny wynosi 33.777 zł. 10 c., bierny 2255 zł. 54 c., dochód roczny 5259 zł. 83 c. Szkoły: 1) Szkoła główna u O O. Bernardynów; etat nauczycieli: dyrektor, 3 nauczycieli, (wszyscy zakonnicy) 1 nauczyciel świecki, uczniów uczęszcza 145, obowiązanych uczęszczać 1060; 2) Szkoła dla dziewcząt, uczennic 60, obowiązanych uczęszczać 364.

71. Powiat Złoczowski. Rozległość 30.19 mil □, ludność 93.445 dusz. Miasto główne Z ł o c z ó w; rozległość 2000 morgów, ludność: 5575 krajowców (1458 ob. rzkt., 1251 ob. grkt., 2 ob. gr. orient., 2 ob. orm. orient., 7 akatolików, 13 reform., 2839 żydów) i 322 obcych. Majątek gminy czynny wynosi 314.279 zł. 96 c., bierny 4360 zł., dochód ostatniego roku 22.000 zł. Szkoły: 1) Szkoła główna; etat nauczycieli: dyrektor, katecheta, 3 nauczycieli, pomocnik, uczniów uczęszcza 200, powinno uczęszczać 511. 2) Szkoła dla dziewcząt, uczennic 156, powinno uczęszczać 326.

72. Powiat Żółkiewski. Rozległość 21.67 mil □, ludność 57.028 dusz a mianowicie 8274 ob. rzkt., 42.849 ob. grkt., 1 ob. orm., 1 ob. gr. orient., 410 ewangel., 40 reform., 5 unitaryuszów, 5445 żydów). Miasto główne Ż ó ł k i e w; rozległość 1108 morgów □, ludność: 4736 krajowców (1054 ob. rzkt., 692 ob. grkt., 16 ewangel., 2660 żydów) i 314 obcych. Majątek gminy czynny 71.061 zł. 17 c., bierny 8347 zł. 9¹/₂ c., dochód ostatniego roku 15.644 zł. 81¹/₂ c. Szkoły: 1) Szkoła główna u O O. Dominikanów; etat nauczycieli: dyrektor, katecheta, 2 nauczycieli (wszyscy zakonnicy) 2 pomocników świeckich; uczniów uczęszcza 120, obowiązanych uczęszczać 410. 2) Szkoła dla dziewcząt, uczennic 92, powinno uczęszczać 257.

73. Powiat Żydaczowski. Rozległość 16 mil □, ludność 50.238 dusz (6352 ob. rzkt., 37.919 ob. grkt., 1 ob. orm. kt., 1 ob. orm. oryent., 50 lutrów, 69 reform. i 5866 żydów. Miasta główne: Żydaczów; rozległość 4820 morgów, ludność: 1886 krajowców (459 ob. rzkt., 870 ob. grkt., 557 żydów) i 29 obcych. Majątek gminy czynny 116.037 zł. 1 e., bierny 612 zł. 60 e., dochód roczny 2787 zł. 54½ e. Szkoła trywialna, uczniów uczęszcza 39. Mikołajów; rozległość 2677 morgów, ludność: 1968 krajowców (409 ob. rzkt., 1516 ob. grkt., 25 akatolików, 9 reform., 9 żydów) i 232 obcych. Majątek gminy, czynny wynosi 94.359 zł., bierny 6127 zł., dochód roczny 12.313 zł. Szkoły: 1) Szkoła główna (dyrektor 2 nauczycieli,

pomocnik) uczniów uczęszcza 248. 2) Szkoła dla dziewcząt, uczniowie 45.

74. Powiat Żywiecki. Rozległość 19.33 mil □, ludność 66.737 dusz. Miasto główne Żywiec: rozległość 1623 morgów, 1290 sążni kwadrat., ludność: 3611 dusz. Majątek gminy czynny 75.274 zł. 84 e., dochód ostatniego roku 8702 zł. 83 e. Szkoły: 1) Szkoła główna; etat nauczycieli: dyrektor, katecheta, 3 nauczycieli, pomocnik, uczniów 210; 2) Szkoła dla dziewcząt, uczennice 140.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Dokumenta i dyplomy.

Wieliczka. Rok 1551 i 1552.

Król Zygmunt August zatwierdza uchwalone przez Radę i Gminę wielicką artykuły o spuściznach i testamentach, objaśniając uchwałę.

(Ciąg dalszy. — Ob. Nr. 41.)

77 Hoc etiam præcustodito q(uod) soror illa vel cognata que ge-
78 radam huiusmodi actipere debebit ex hys quæ acceptura erit.
79 maritus mortuæ relinquere debebit, id quod ius disponit, hoc
80 est lectum, strata lecti, ac alia | in iure descripta. Illa etiam
81 omnia quæ vir vxori ante et post nuptias, pro decore et or-
82 natu suo emit et comparauit, in Auro et Argento, | vestimen-
83 tis, Clenodys, monilibus, ac alys omnibus rebus, nullis exceptis,
84 inter parafernam seu geradam, nequaquam computari debe-
85 bunt, verum mortua vxore ea omnia vir apud se tanquam
86 propria retinebit, nec pro eis cuiquam | respondere tenebitur.
87 Si vero maritum prius quam vxorem mori contigerit, siue ex-
88 tabunt pueri siue non, paraferna omnis ac suppellectilis tota,
89 quam secum vxor importauit, tum et illa quæ maritus ante et
90 post | nuptias sibi dedit, coemit, et comparauit, in Auro et Ar-
91 gento, Clenodys, | vestimentis, et id genus rebus, apud relictam
92 viduam remanere debebit, | et pro libitu ipsius conueriti.

91 Item in declarando amore coniugali, remunerandaque fide-
92 late vnus | coniugis erga alium, Quicquid maritus vxori suæ,
93 aut e contra vxor | viro suo tempore vitæ suæ, siue extantibus
94 pueris siue non extantibus, | bonorum mobilium dederit, dona-
95 nerit, inserpserit, aut super aliqua | hæreditate reformauerit,
96 firmum esse debebit, nec per quempiam quocumque | præ-
97 textu immutari poterit.

97 Donationes etiam mutua quas coniuges prole carentes inter
98 se facere | consueuerunt, vti iuste et consentaneæ, immobiles
99 firmeque manere debebit, || licitumque erit marito vxori
100 suæ, et e contra vxori ipsi marito suo, | prole carentibus, co-
101 ram officio Consulari, aut iudicio bannito bona | omnia mobilia
102 et immobilia, à maximo ad minimum, nullis exceptis | et ex-
103 clusis, quocumque nomine vocentur, quæ actu habuerint vel |
104 habituri sunt, siue huiusmodi bona sint ex parentibus hæredita-
105 ria, | ex aliqua successione quacumque deuoluta, siue la-
205 bore proprio parta, | sibi inuicem mutuo dare, donare, resi-
106 gnare, per illum coniugem, qui | alteri superiuet, haben-
107 tenenda ac hæreditarie possidenda de eisque dispo-
108 (di), secundum eius beneplacitum, absque cuiusvis contradic-
109 tione, nec | per aliquem donatio huiusmodi infringi poterit.

109 Vltimarum voluntatum, ordinationes seu testamenta siue sint
100 manifesta sed in publico coram officio Consulari seu iudicy
111 facta, | siue etiam occlusa et obsignata, tempore perfecta sani-
112 tatis, vel in lecto | egritudinis ad iudicium seu officium Consu-
113 lare per testatores sub | Sigillis præsentata, ac imposita, Ita
114 quod testatores ipsi in ea impositione | eorum delarauerint
115 aperte, vltimam suam voluntatem in eis contineri, postulauerint
116 quod, vt secundum intro contenta post morte(m) suam | omnia
117 disponantur perpetuis temporibus, robur et firmitatem habere
118 debebit, dummodo nihil contineatur in eis quod iuri Ciuili |

Zastrzeżę się także, że owa siostra lub krewna, która
taką wyprawę otrzymać ma, z tego co weźmie, mężowi zmarłej
zostawić powinna to, co prawo wyszacza, to jest: łożko, pościel
i inne w prawie wyrażone rzeczy. Rzeczy też, które mąż żonie,
przed ślubem i po ślubie ku jej ozdobie i stroju kupił i sprawił,
w złocie, srebrze, sukniach, klejnotach, naszyjnikach i tym
podobnych, bez wyjątku, nie mogą być żadną miarą salicowane
do wyprawy; ale wszystko to mąż po śmierci żony sobie za-
trzymuje jako własność, i nikomu z tego liczby zdawać nie be-
dzie powinien. Gdyby zaś mąż umarł wcześniej niżli żona, choćby
dzieci pozostały albo nie, cała wyprawa i wszystkie porządki,
które żona ze sobą wniosła, tudzież rzeczy te, które jej przed
ślubem i po ślubie mąż dał, kupił i sprawił w złocie, srebrze,
klejnotach, sukniach i tym podobnych, pozostała wdowa zatrzy-
ma, i nimi rozporządzać będzie według woli swojej.

Cokolwiekby też w celu okazania miłości małżeńskiej i
nagrodzenia wierności jednego z małżonków ku drugiemu, mąż,
żonie lub przeciwnie żona mężowi, za życia swego, dzietni lub
bezdzietni, z majątku ruchomego dali, darowali, zapisali albo
na jakiej posiadłości oprawili, ma pozostać nienaruszone, i tego
nikt pod żadnym pozorem zmienić nie będzie moco.

Darowizny też wzajemne, jakie małżonkowie bezdzietni so-
bie czynić zwykli, jako słusne i stosowne, mają pozostać nie-
odmienne i nieruszane; i wolno będzie mężowi na rzecz żony,
a żonie nawzajem na rzecz męża, dzi ci nie mającym przed
Urzędem radzieckim albo Sądem sągajnym, wszystkie majątek
ruchomy i nieruchomy, jakimkolwiek mianem oznaczony, jakoby
rzeczywiście mieli lub mieć mogą, bez wyjątku i wyłączenia,
bądźby taki majątek był dziedziczny po rodzicach albo jakim-
kolwiek spadkiem przyspadył, bądź własną pracą nabyte, dać,
darować, szczer się, a to z obojga małżonków, które drugie
przeżyje, ma ten majątek mieć, dzierżyć, dziedzicznie posiadać,
i nim rozporządzać według woli swojej; przeciwko czemu sprze-
ciwianie się czyjkolwiek byłoby bez skutku, i nikt darowizny
takiej zmniejszyć nie może.

Testamenty czyli rozporządzenia ostatniej woli bądźby były
jawne lecz przed Urzędem radzieckim albo Sądem czynione,
bądź także zamknięte i opieczętowane, w czasie zupełnego zdro-
wia lub łoża boleści do Sądu lub Urzędu radzieckiego przez
testamentników pod pieczęciami podane i złożone tak iż testa-
mentnicy przy składaniu otwarcie oświadczą, że w onych osta-
tnia ich wola się zawiera, i zażądają, aby według osnowy
tychże po śmierci ich wszystko rozporządzone zostało na wie-
czne czasy, powinny mieć ważność i moc, jeżeli w nich nie za-
wiera się nic takiego, coby się sprzeciwiać zdawało prava

118 et plebiscitis Ciuitatis repugnare videretur, In huiusmodiq(ue) te-
 119 sta|mentis siue manifestis siue ocluis et obsignatis, quicquid
 120 vir vxori | suæ et e contra vxor viro suo aut alicui extraneo
 121 in bonis mobilibus | dederit, donauerit, inscripserit, super hæ-
 122 reditate reformauerit, in pia | opera legauerit, debitum reco-
 123 gnouerit, Executores pro libitu elegerit | statueritq(ue) ac alia
 124 ordinauerit, firmum esse debet, nec per aliquem(m) | hæredem
 125 propinquum amicum aut extraneum quecumq(ue) poterit i(m)-
 126 mu|tari vel impugnari. Hoc etiam præcustodito, q(uod) si for-
 127 san in testa|mentis eiusmodi apertis vel ocluis, reperta fuerit
 128 vel repertæ fueri(n)t, | vna aliqua particula vel plures, quæ iuri
 129 co(m)muni vel laudo Ciuita|tis repugnare viderentur per eas
 130 vel vnam illarum totum illud testa|mentum non debet infringi et
 131 annihilari, sed illa vel ille duntaxat | particula vel particule
 132 quæ iuri vel laudo Ciuitatis fuerit contraria, | vel fuerint con-
 133 trariæ, erit reiciend vel reiciendæ, alys omnibus in || eius-
 134 modi testamentis contentis in robore suo remanentibus saluis.

133 Hereditates tamen et bona immobilia testamentis in lecto
 134 ægritudi|nis confectis etiam ocluis et obsignatis ad officium-
 135 q(ue) impositis, aliena|ri à propinquis non poteru(n)t, id e(ni)m
 136 contra iura et æquitatem fieri vi|deretur. Summæ vero pecunia-
 137 riæ in eiusmodi bonis hæreditarys testa|mentaliter pro arbitrio
 testatoris poteru(n)t inscribi et legari.

138 Tempore etiam suspecto pestis si vir vel mulier iudicium seu
 139 officiu(m) | Consulare habere non possit, coram quibus testa-
 140 mentum et voluntate(m) | suam declararet, actersitis duobus
 141 vel tribus ex senioribus Contuber|niarum, vel alys vicinis suis
 142 hominibus probis, coram eis voluntatem | suam delarabit, et
 143 illi tandem coram officio voluntatem illam sub | iuramentis re-
 144 cognoscent, ordinatioq(ue) eiusmodi, in quantum non con|tradi-
 145 cet iuri co(m)muni ac laudo Ciuitatis, Testamenti robor obtine-
 146 bit, | ac si coram officio Consulari aut iudicy facta fuisset, in
 147 librumq(ue) | Ciuitatis acticabitur. Si quis vero ausu temera-
 148 rio pro 1) se vel ali|quem alium quouis exquisito colore ea
 149 prænomina|ta infringere vel | eis quouis modo contraire, aut
 150 contradicere fuerit ausus, talis tanq(uam) | violator iuris co(m)-
 151 munis puniri debet. Præterea parcendo impensis | quas non
 152 modicas creditores in consequendo debito circa arresta | et
 153 terminorum iudicialium astitiones cum magno et dispendio et |
 154 damno, facere cogebantur, terminos præcustodientes iudiciarios, |
 155 Ita co(m)muni voto conclusum est, q(uod) si quis creditorum 2)
 156 bona | mortui debitoris arrestum fecerit hæredesq(ue) eiusdem
 157 mortui debitor(is) | minore(n)nes fuerint, hoc est annos dis-
 158 cretionis non habentes, debi|tumq(ue) huiusmodi, pro quo arre-
 159 statio fuerit facta, manifestum li quidum ac probabile erit, vel
 160 coram officio Consulari iudicy, aut | alterius officij inscriptum
 161 vel testamentaliter recognitum, etiam oc|casione dotalicy relic-
 162 tæ viduæ, extu(n)c astando primum ac secun|dum iudicium cittari
 163 debebu(n)t Executores vel Tutores puerorum | ibidemq(ue) ter-
 164 cium iudicium admitti per eos debet, non obstan(do) q(uod) |
 165 pueri tu(n)c erunt minorenes solutioq(ue) debiti subsequi se-
 166 cundum | q(uod) bona se extendunt. Quod si debitum non fu-
 167 erit liquidum | nec sufficienter probatum, hoc est si non erit
 168 coram aliquo officio || recognitum, sed super solos chyrogra-
 169 phos qui quandoq(ue) detineri possu(n)t, | vel alio quouis modo
 170 ostendetur, extu(n)c facto arresto astando primum | et secun-
 171 dum terminos iudiciarios, Tercium iudicium bis præcustodien-
 172 (dum) | tandem in librum iudiciorum inscribi et annotari dili-
 173 gentia arrestan(tis) | debet, nec iam vltra terminos præcusto-
 174 dire tenebitur, verum ita sub an|notacione negocium stabit,
 175 quoad pueri ad annos discretionis peruene|rint, quibus tandem
 176 citatis procedetur contra eos id quod iuris erit. | Interim vero
 177 bona illa sic arrestata diuendi aut quouis modo a|lena|ri, in
 damnum creditor(um) minime debebunt, sed nec quicq(uam) sine
 scientia | eorundem creditoru(m) de bonis huiusmodi disponi pote-
 rit. Res tame(n) | et merces arresto subiectæ sin q(uæ) fuerint, quæ
 corrumpi viderentur, | sub testimonio bonorum cum scientia credito-
 rum diuendi poterint, pe|cuniaq(ue) ad iudicium reponi debet.

obywatelskiemu i uchwałom Miasta. W takich testamentach jaw-
 nych lub zamkniętych i opieczętowanych, cokolwiek małżonka
 swojej, albo przeciwnie żona mężowi swojemu lub komu cudze-
 mu z majątku ruchomego da, daruje, zapisze, na dziedzictwie
 oprawi, na dobre uczynki przeznaczy i długiem być usna; je-
 żeli wykonawców według upodobania wybierze i ustanowi, i co-
 bądź innego rozporządzi, ma być niesłomne, i tego żaden spad-
 kobierca, krewny, przyjaciel czy też obcy nie będzie mógł od-
 mienić albo napastować. Zastrzega się wszakże na wypadek,
 gdyby w takich testamentach otwartych alba zamkniętych zna-
 laż się jakiś szczegół jeden lub więcej, zdający lub zdające
 się stać w sprzeczności z prawem pospolitem albo uchwałą Mia-
 sta, iż przez to nie może cały ów testament być unieważniony i
 zniweczony, lecz tylko ten szczegół albo te szczegóły należy od-
 rzucić, który przeciwny będzie lub które przeciwnie będą prawu
 albo uchwale miejskiej; wszystkie zaś szczegóły inne, w takich
 testamentach zawarte, we wadze zachowane być mają.

Dziedzictwa i majątek nieruchomy nie mogą jednak testa-
 mentami, na łożu boleści sporządzonemi, choćby zamkniętymi i
 zapieczętowanymi i w Urzędzie złożonemi, krewnym bądź odjęte,
 boby to z prawem i słusnością nie zgadzało się; summy atoli
 pieniężne na takich majątkach dziedzicznych testamentami według
 woli testamentnika mogą być zapisane i odkazane.

Podczas zaraźliwego powietrza, gdyby mężczyzna albo nie-
 wiasta Sądu lub Urzędu radzieckiego mieć nie mogli, przed
 którymby ostatnią wolę swoją oświadczyli, tedy przyswawszy
 dwóch albo trzech ze Starszyszy cechowej albo sąsiednich ludzi
 poczciwych, w obec nich oznajmi wolę swoją, a ci potem przed
 Urzędem wolę tę pod przysięgą zeznają. Rozporządzenie takie,
 o ile prawu pospolitemu i uchwale miejskiej sprzeciwiać się nie
 będzie, zachowa ważność testamentu, i jakby przed Urzędem
 radzieckim albo Sądem uczynione było, w księgę miejską zaciąg-
 nięte zostanie. Gdyby zaś ktokolwiek w zuchwałym zapędzie
 sam albo przez kogokolwiek drugiego pod jakim bądź pozorem
 wyszukany ośmielił się to, co się przerzekło złamać, lub ja-
 kim bądź sposobem przestąpić, albo temu się przeciwzić, taki jako
 pogwałciciel prawa pospolitego winien być karany. Oprócz
 tego na znaczne wydatki, jakie wierzyciele w poszukiwaniu na-
 leżytości przy aresztach i stawaniach na rokach sądowych
 z wielką stratą czasu i grosza ponosić musieli, przestrzegając
 roków sądowych, tak postanowiono powszechnemi głosy: Jeżeli
 kto z wierzycieli na majątek dłużnika zmarłego areszt położy,
 a dziedzice zmarłego dłużnika będą małoletni, to jest nie ma-
 jący lat do wolnego rozporządzania potrzebnych, należytość zaś,
 o którą areszt położony zostanie, będzie oczywista, splacalna i
 wierzytelna, albo przed Urzędem czy-to radzieckim czy sądowym
 lub innym jakim zapisana, albo też testamentnie zeznana, rów-
 nież z powodu posagu pozostałej wdowy: w takim razie stając
 przed pierwszym i drugim Sądem, powinni być pozwani wy-
 konawcy testamentu albo opiekunowie dzieci, i tam trzeci Sąd
 ma być przez nich dopuszczony bez względu na to, że dzieci
 będą jeszcze małoletnie, a spłata należytości ma nastąpić w miarę
 jak majątek wystarcza. Jeżeli zaś należytość nie będzie wypła-
 calna ani dostatecznie udowodniona, to jest jeżeli nie będzie
 przed żadnym Urzędem zeznana, ale tylko ze samych skryptów,
 które niekiedy zatrzymane być mogą, lub w inny sposób oka-
 zana: w tym razie znowu, po położeniu aresztu, należy na pier-
 wszym i drugim roku sądowym stanąć. Sądu trzeciego dwa
 razy przestrzegać, a nareszcie zabiegliwość aresztującego w księ-
 dze sądowej zapisać; poczem już więcej roków przestrzegać nie
 ma potrzeby, albowiem sprawa w zawieszeniu zostanie, aż
 dzieci do pełnoletności dojdą, a wtenczas dopiero, po wydaniu
 na nich pozwu, postąpi się jak prawo wymagać będzie. Tym-
 czasem majątek aresztem obłożony, nie będzie mógł być prze-
 dany ani w żaden sposób zbyty ku szkodzie wierzycieli, a na-
 wet niem rozporządzić nie będzie można bez wiedzy tychże wie-
 rzycieli. Gdyby jednak między rzeczami i towarami, aresztowi
 podle|gającym, znachodziły się takie, któreby niszczeniu podpa-
 dać zdawały się, mogą być z wiedzą wierzycieli przy świad-
 kach uczciwych przedane, a pieniądze należy złożyć do Sądu.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

1) Myśl i następne wyrazy: „aliquem alium“ każą wnioskować, że tu stać powinno „per“ a nie „pro“. — 2) Opuszczone „in“.